

PRINCIPALELE INSTRUMENTE DE ASIGURARE A RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI MEDIULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

R. MUNTEANU, O. COJOCARU
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Abstract: The main enforcement tools are environmental expertise, the environmental permit system, compliance monitoring, enforcement tools and promotion tools. Normally, these elements should form part of a single regulatory process. Such an organisation is capable of signalling possible malfunctions and allows the whole regulatory system to be adjusted if necessary. For this process to work properly, the key factors are the strategic planning capacity of the environmental regulator and its ability to evaluate its performance. The analysis below is largely based on information (sometimes incomplete or contradictory) obtained from the Moldovan environmental regulator itself.

Cuvinte cheie: mediu, legislație, instrumente legale, politica de mediu, ecologie.

INTRODUCERE

Principalele instrumente de punere în aplicare sunt expertiza de mediu, sistemul de autorizații de mediu, monitorizarea conformității, instrumentele de punere în aplicare și instrumentele de promovare. În mod normal, aceste elemente trebuie să constituie verigi ale unui singur proces de reglementare. Un asemenea mod de organizare este capabil să semnaleze apariția unor posibile disfuncționalități și permite ajustarea întregului sistem de reglementare, în caz de necesitate. Pentru ca acest proces să funcționeze în mod adecvat, factorii cheie sunt capacitatea de planificare strategică a autorității de control ecologic și capacitatea ei de a-și evalua performanțele. Analiza care urmează mai jos se bazează în mare parte pe informația (uneori incompletă sau contradictorie) obținută chiar de la autoritatea de control din Moldova.

MATERIAL ȘI METODĂ

Baza metodologică a acestei cercetări o constituie metodele generale de cunoaștere ale teoriei statului și dreptului, precum cea: istorică, deductivă, logică, analitică, comparativă, structural-sistematică etc. S-au folosit și combinat aceste metode de cercetare specifice, în dependență de problematica abordată în lucrare.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Autoritatea de control de mediu: responsabilitățile, modul de organizare și capacitățile Conform Legii privind protecția mediului înconjurător (1993), în Republica Moldova, autoritatea responsabilă de exercitarea controlului asupra respectării legislației în domeniul protecției mediului și folosirii resurselor naturale este Inspectoratul Ecologic de Stat (IES). IES este o subdiviziune autonomă a Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale (MERN), cu statut de persoană juridică. Inspectoratul este condus de un inspector șef care îi este subordonat direct ministrului. Jurisdicția IES se extinde asupra domeniilor protecției aerului, apelor și solului, și asigurării utilizării raționale a resurselor minerale și biologice. Conform Regulamentului Inspectoratului Ecologic de Stat, responsabilitățile principale ale IES și ale unităților sale teritoriale includ (Lupan, E. 2003):

- Expertiza ecologică de stat (EES) a obiectelor și activităților economice preconizate;
- Reglementarea impactului asupra mediului prin eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă, folosirea apei, deversarea apelor reziduale, eliminarea deșeurilor și tăierea arborilor;
- Controlul asupra respectării prevederilor referitoare la protecția mediului;
- Impunerea unor sancțiuni administrative pentru încălcarea legislației de mediu, inclusiv stoparea sau suspendarea oricărei activități economice desfășurate cu încălcarea prevederilor legislației ecologice, revendicarea compensațiilor pentru prejudiciile cauzate de încălcarea prevederilor legislației ecologice și aplicarea amenzilor (Velișcu, R. 2020).

IES are un aparat central cu subdiviziuni pentru sectoarele principale de protecție a mediului și funcții administrative și patru agenții ecologice teritoriale (AET): Centru, la Chișinău, Nord, la Bălți, Sud, la Cahul și o agenție pentru Unitatea Teritorială Autonomă Gagauzia, la Comrat, ale căror structură organizațională corespunde, în linii generale, celei a aparatului central. Aparatul central al IES se ocupă de reglementarea instalațiilor industriale mari și supraveghează activitatea AET care, la rândul lor, se ocupă de expertiza ecologică, eliberarea autorizațiilor, monitorizare și inspectare prin intermediul serviciilor raionale (de exemplu, AET Centru - cea mai mare dintre cele patru, se sprijină pe servicii ecologice) (26).

Serviciile raionale cooperează strâns cu autoritățile publice locale care, începând cu 2001 nu mai au persoane desemnate să se ocupe de problemele de mediu. Distribuirea responsabilităților între cele trei niveluri de organizare a autorităților de control ecologic nu este întotdeauna clară, și inspectorii înșiși menționează ineficiența economică a noii structuri de organizare, în comparație cu sistemul precedent care includea aparatul central și AET.

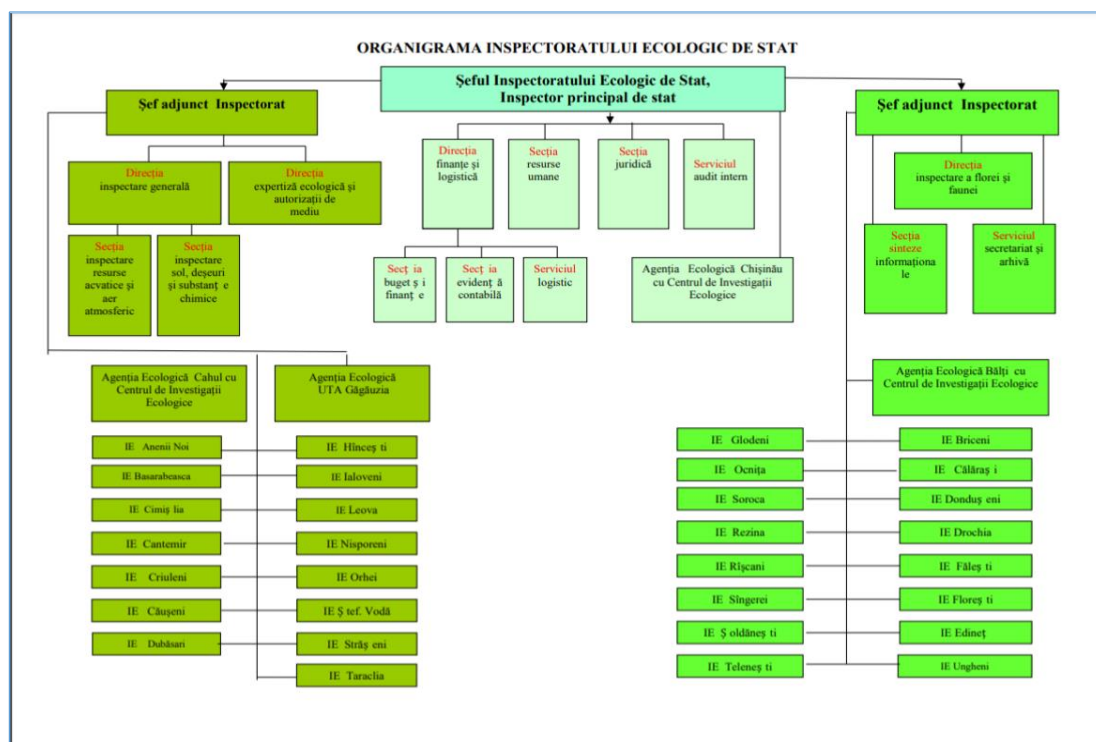

Fig. 1 Organigrama Inspectoratului Ecologic de Stat

Sursa: https://unece.org/fileadmin/DAM//env/epr/epr_studies/moldova%20II%20m.pdf.

În afară de aceasta, există șase posturi de control ecologic la frontieră (în comparație cu 60 de posturi în 1998) care, în cooperare cu autoritățile vamale, colectează taxele de import pentru carburanți și produsele ecologic periculoase, și controlează emisiile vehiculelor. Serviciul Piscicol (anterior, Inspectoratul Piscicol) de asemenea constituie o parte integrantă a IES, fiind responsabil de monitorizarea resurselor piscicole și de controlul activităților de exploatare a acestor resurse în bazinele râurilor Nistru și Prut. În anul 2004 IES avea 411 angajați, față de 521 în 1998. Motivul principal al acestei reduceri de personal a fost reforma administrativă care a micșorat numărul AET (54).

Reducerea de personal a afectat și aparatul central al IES. În prezent Inspectoratul are 264 inspectori (această categorie include atât personalul responsabil de eliberarea autorizațiilor cât și pe cel care se ocupă de activitățile de control ecologic), repartizați între subdiviziunile principale ale IES. Serviciile raionale de obicei au câte trei inspectori cu responsabilități ce țin de controlul poluării aerului și apei; folosirea resurselor minerale; controlul poluării solurilor și deșeurii; protecția florei și faunei sălbatice (26).

Actualmente unui inspector îi revin circa 70 de unități economice supuse reglementărilor de mediu, un număr dublu față de 1998 (36 de unități per inspector). În viitorul apropiat se prevăd noi reduceri de personal, mai ales în aparatul central. IES este finanțat din bugetul de stat doar în proporție de 60%, ceea ce abia dacă acoperă salariile angajaților. Aparatul central al IES obține resurse financiare adăugătoare din taxele colectate de posturile de control ecologic la frontieră, în timp ce AET depinde în mare măsură de prestarea serviciilor plătite (prelevarea și analiza probelor), solicitate de întreprinderile industriale și efectuate de laboratoarele ecologice de stat, și de veniturile provenite din asistența acordată în pregătirea solicitărilor pentru expertiza ecologică și eliberarea autorizațiilor, și auditele de mediu. În 2004 veniturile din prestarea serviciilor cu plată s-au ridicat la circa 2.3 milioane lei (184 000 dolari SUA). Dacă folosirea laboratoarelor de stat în scopul automonitorizării întreprinderilor industriale este o practică acceptabilă, în cazul în care procedurile stabilite asigură o analiză imparțială a probelor, atunci prestarea directă a serviciilor de consultanță și audit către agenții economici supuși reglementării, creează un evident conflict de interese și trebuie eliminată. Inspectorii sunt ghidați în activitatea lor de Regulamentul și instrucțiunile IES, precum și de compendii legislative. Deși există manuale operaționale pentru inspectori elaborate în 1999 și 2002, cu sprijinul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și Băncii Mondiale, respectiv, acestea nu sunt folosite. În prezent nu există un program special de instruire a inspectorilor (3).

Expertiza ecologică. Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător (1996, cu ultimele modificări în 2003) stabilește cadrul juridic pentru evaluarea de mediu. Țara este de asemenea parte (din 1993) la Convenția Espoo privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (în vigoare din 1997) ceea ce o obligă să înștiințeze țările vecine referitor la toate proiectele economice de anvergură care ar putea avea un impact ecologic transfrontalier considerabil. Expertiza ecologică de stat este o procedură obligatorie pentru toate proiectele de dezvoltare cu un potențial impact ecologic, indiferent de amploarea lor, precum și pentru programe, strategii și politici noi cu implicații ecologice (ultimele corespund noțiunii de evaluare strategică de mediu, vezi mai jos în această secțiune). EES a proiectelor de dezvoltare este efectuată de aparatul central al IES sau de AET, în dependență de impactul ecologic potențial al proiectului, în coordonare cu Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, Ministerul Economiei și Comerțului, Agenția pentru Dezvoltare Regională și Serviciul Standardizare și Metrologie. În cazul proiectelor de construcții în zonele sanitare amplasate în jurul localităților este nevoie de consultarea opiniei publice. Începând cu 1999, beneficiarul plătește o taxă pentru EES, cea mai mare parte a veniturilor ajungând la bugetul de stat, iar o parte mai mică la IES, pentru a acoperi parțial costurile administrative ale acestuia. Totodată, pentru noile obiecte și activități care pot afecta radical mediul înconjurător Legea cere o evaluare a impactului asupra mediului (EIM) (Velișcu, R. 2020).

Lista obiectelor și activităților supuse în mod obligatoriu EIM este prezentată în anexa la Lege și cuprinde sectoarele industriale principale (cu limite definite ale capacității de producție), complexele agroindustriale animaliere, prizele de apă și stațiile de epurare a apelor reziduale mari, instalațiile și rampele de gestionare a deșeurilor, sistemele de irigare și bazele militare. Beneficiarul trebuie să elaboreze o declarație cu privire la impactul asupra mediului înconjurător, suportând cheltuielile necesare, pe care trebuie să o prezinte autorității de mediu relevante, autorităților publice locale și altor autorități guvernamentale implicate. Ulterior autoritățile locale trebuie să informeze populația despre instituirea unei perioade de 30 de zile pe parcursul căreia documentația EIM poate fi consultată și comentată (cu posibilitatea organizării unei audieri publice).

Dreptul publicului de a participa la evaluarea de mediu este de asemenea asigurat prin așa-numita „*expertiză ecologică obștească*” (EEO) în cadrul căreia cetățenii și organizațiile non-guvernamentale pot avea acces la, discuta și comenta studiul EIM și alte părți ale documentației de proiect, precum și pot formula concluzii („avize”) cu caracter de recomandare care pot fi publicate în presă și folosite ca o contribuție la EES. Foarte puține EEO sunt efectuate la nivel central (una pe an, în medie) și ceva mai multe la nivel local, calitatea lor fiind considerată nesatisfăcătoare de IES. Conform procedurii stabilite, EES examinează (într-un termen de 45–90 zile) documentația de proiect declarația cu privire la impactul asupra mediului (în cazurile când EIM este necesară), concluziile EEO și comentariile parvenite din partea autorităților implicate și a publicului. Urmare a examinării

documentației prezentate este întocmit un aviz general care conține decizia cu privire la acceptarea sau respingerea documentației. Decizia EES poate fi atacată în instanța de judecată. Avizul general al EES servește drept bază pentru eliberarea autorizațiilor de mediu. În anul 2020, IES a efectuat expertiza ecologică de stat a 393 de proiecte (cu 52% mai multe decât în 2010), din care 168 au fost realizate de aparatul central.

Documentația proiectelor examinate anterior de EES practic niciodată nu mai este folosită de IES în activitățile sale de autorizare și inspectare. Această recomandare nu a fost implementată în totalitate. În pofida adoptării în 2001 a Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, IES nu manifestă nici o inițiativă în ceea ce privește solicitarea comentariilor publicului în procesul EES și, de regulă, nu ia în considerare concluziile EEO. Pe de altă parte, beneficiarii nu au obiceiul să aducă conținutul documentației de proiect la cunoștința publicului, invocând secretul comercial. La Conferința Ministerială „*Un mediu pentru Europa*” din 2003, Moldova a semnat Protocolul privind evaluarea strategică de mediu (ESM) la Convenția Espoo. PNUD elaborează un manual privind implementarea ESM, care urmează să fie finalizat la sfârșitul anului 2005. Acesta se va referi la domeniul de aplicare, responsabilitățile, procedura și metodologia ESM. În același timp, Direcția Prevenirea Poluării Mediului a MADRM efectuează evaluări ale programelor și strategiilor guvernamentale care ar putea avea un impact asupra mediului, conform unei metodologii ce nu corespunde practicilor și standardelor internaționale pentru evaluările strategice de mediu. Mai mult, aceste evaluări nu au un caracter sistematic și de obicei se limitează la verificarea prezenței unei secțiuni cu privire la aspectele de mediu în documentul programatic respectiv. Exemplele recente de strategii evaluate includ programul privind dezvoltarea surselor de energie renovabilă și schema națională de amplasare a depozitelor de produse petroliere și a stațiilor de alimentare cu benzină (3).

Sistemul autorizațiilor de mediu. În prezent IES eliberează autorizații pentru utilizarea specială a apei (captarea apei și deversarea apelor reziduale în bazinele acvatice), emisiile în atmosferă și tăierea arborilor. Autorizațiile pentru stațiile de epurare cu capacitatea de peste 400 m³ /zi sau pentru captarea apelor subterane în volum de peste 1 milion m³ /an sunt eliberate de aparatul central al IES, iar reglementarea instalațiilor cu un volum mai redus al efluenților este efectuată de AET (4).

O abordare similară se aplică și în eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă. În 2004 au fost eliberate în total 1604 autorizații ecologice, inclusiv 842 pentru emisiile în atmosferă, 116 pentru folosirea apei și deversarea apelor reziduale și 646 pentru tăierea arborilor. Deși Legea privind deșeurile de producție și menajere (1997) prevede că depozitarea și eliminarea deșeurilor se face în baza unei autorizații, în practică IES nu le eliberează, astfel creându-se un vid de reglementare în domeniul gestionării deșeurilor. Deșeurile industriale netoxice sunt evacuate la gunoșiile municipale, unde se amestecă cu deșeurile menajere, cu aprobarea scrisă (ceea ce nu reprezintă o autorizație) a Centrului de Medicină Preventivă (o subdiviziune a Ministerului Sănătății și Protecției Sociale) și a serviciului raional al AET. Deșeurile toxice sunt stocate pe terenul întreprinderilor, fără autorizație, dar operatorii sunt obligați să raporteze cu privire la cantitățile deșeurilor și să achite taxe de poluare pentru ele, în baza a trei categorii de toxicitate. Operatorii poligoanelor de depozitare a deșeurilor, incineratoarelor de deșeuri și vehiculelor de transportare a deșeurilor trebuie să primească licențe pentru aceste activități de la Centrele de Medicină Preventivă (5).

În prezent nu există formulare standard de solicitare a autorizațiilor ecologice. Solicitățile sunt de obicei pregătite nemijlocit de întreprinderi sau de un institut de cercetare sau o companie privată contractată. Personalul IES de asemenea acordă consultații solicitanților, gratuit sau cu plată (în ultimul caz apare un potențial conflict de interese). Funcțiile de eliberare a autorizațiilor și de control asupra respectării condițiilor stipulate în ele sunt îndeplinite de diferite Direcții din cadrul IES, atât la nivel central, cât și la nivel regional, dar această distribuție a sarcinilor nu există la serviciile raionale ale AET care dispun de un număr foarte limitat de personal. Pentru instalațiile noi sau renovate, autorizațiile sunt eliberate urmând decizia pozitivă a EES. Eliberarea autorizațiilor pentru folosirea apei /deversarea apelor reziduale trebuie să fie acordată cu Concernul Republican pentru Gospodărirea Apelor “Apele Moldovei” (pentru captarea apelor de suprafață), cu Agenția pentru Geologie “AGeoM” (pentru captarea apelor subterane) și cu Centrul de Medicină Preventivă (7).

Eliberarea autorizațiilor pentru emisiile în atmosferă nu necesită acordul altor părți. Autoritățile locale și reprezentanții publicului nu sunt implicați oficial în procedura de autorizare. Partea principală a oricărei autorizații pentru emisiile în atmosferă sau deversarea apelor uzate este lista valorilor emisiilor/deversărilor limită admisibile ale substanțelor poluante propuse de solicitant și aprobate de IES. Pentru sursele mari de poluare a aerului, autorizate la nivel central, precum și pentru toate sursele de deversare a apelor reziduale, aceste sunt calculate astfel încât să nu fie depășite concentrațiile maxime admisibile ale poluanților respectivi în mediul natural receptor. În cazul emisiilor în atmosferă, pentru instalațiile care nu sunt capabile să corespundă acestor, sunt stabilite "limite temporare", de obicei la nivelul emisiilor efective, și se convine asupra unui program de măsuri pentru ameliorarea situației. Pentru sursele mai mici de poluare a aerului, autorizate la nivelul AET, sunt stabilite în baza inventarierii emisiilor (efectuată o dată la cinci ani sau atunci când au loc schimbări în procesul de producție) sau a rezultatelor controlului instrumental al respectării cerințelor, alegându-se valoarea mai mică dintre cele două. Autorizațiile nu includ prevederi în ceea ce privește autocontrolul, măsurile de pregătire și răspuns în situațiile excepționale, eficiența folosirii resurselor sau măsurile ce trebuie luate după închiderea întreprinderilor. Revizuirea condițiilor autorizației înainte de data reînnoirii ei poate fi inițiată de instanța care a emis-o, în cazul modificării cerințelor de reglementare, sau de către operator, în cazul introducerii unor schimbări considerabile în procesul de producție. Autorizațiile sunt eliberate fără plată, fiind valabile pe un termen de 3 ani pentru emisiile în atmosferă și pe 2 ani pentru deversarea apelor reziduale. Nu există limită de timp stabilită pentru eliberarea autorizațiilor de mediu dar de obicei autoritățile care le eliberează acordă foarte puțin timp pentru analiza conținutului lor. Nu toate întreprinderile care au surse de poluare respectă cerința legală de a lucra doar în baza unei autorizații de mediu. Chiar și dintre instalațiile cu impact ecologic considerabil, care sunt reglementate de aparatul central al IES, doar mai puțin de jumătate (după estimările unor membri ai IES, doar 10-15%) posedă autorizația corespunzătoare pentru "utilizarea specială a apei". Instalațiile care nu dispun de autorizația necesară sunt amendate dacă ajung să fie inspectate. Situația este considerabil mai bună în ceea ce privește autorizarea surselor de poluare a aerului. Deși nu există un registru național al autorizațiilor de mediu, informația respectivă este păstrată în dosarele AET (se planifică trecerea la dosare electronice) (7).

În concluzie, sistemul autorizațiilor de mediu din Moldova este implementat într-o manieră aproximativă, nu ia în considerare impactul global al instalațiilor asupra mediului înconjurător, și pune accentul pe soluții tehnologice orientate spre combaterea poluării unui singur compartiment al mediului și la sfârșitul ciclului de producție, și mai puțin spre prevenirea poluării. ELA calculate astfel încât să corespundă standardelor de calitate în mediul receptor (care adesea sunt nerealiste), nu reușesc să joace rolul de instrument economic al asigurării respectării legislației și uneori sunt impracticabile din punct de tehnic (5).

Cerințele și procedurile de autorizare nu sunt proporționale impactului ecologic al instalațiilor: nu există aproape nici o diferență în abordarea surselor mici și a celor mari. Reglementarea unui număr impunător de instalații, mari și mici, care trebuie să-și reînnoiască destul de frecvent autorizațiile, pune o povară administrativă grea asupra puținilor angajați care se ocupă de această problemă la IES. Personalul IES în general înțelege necesitatea introducerii sistemului autorizațiilor de mediu integrate pentru întreprinderile industriale mari, în cadrul procesului de convergență cu legislația de mediu a Uniunii Europene, în special cu Directiva privind Prevenirea și Controlul Integrat al Poluării (IPPC). Pe parcursul ultimilor ani au fost întreprinse câteva tentative de a studia posibilitatea și de a planifica trecerea la sistemul autorizațiilor integrate. De exemplu, în 2010-2020 un proiect finanțat de Comisia Europeană privind procesul de aproximare a legislației naționale la legislația UE, a elaborat o strategie și recomandările respective în acest sens, iar în 2010-2020, a fost implementat un alt proiect finanțat de UE privind aproximarea legislației de mediu în țările din vestul CSI. Inspirat de aceste două proiecte, un grup compus din funcționari de la Ministerul Ecologiei și experți locali a elaborat în 2001 un proiect de lege privind autorizațiile de mediu integrate ("Cu privire la reglementarea activităților economice și sociale cu impact ecologic"). Totuși proiectul nu a fost încadrat în contextul schimbărilor legislative necesare pentru a permite funcționarea sistemului nou;

el s-a ciocnit de opoziția diferitor grupuri de interese și, în consecință, nu a fost aprobat de Guvern (53).

În scopul atingerii obiectivelor stabilite de Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova din 2020, trebuie să fie reluate eforturile de apropiere treptată de abordarea din Directiva IPPC a UE care „urmează să constituie un scop pe termen lung în domeniul prevenirii și controlului poluării”, după cum a fost recomandat în primul Studiu de Performanțe din 1998. Pentru a diminua impactul costurilor acestei schimbări asupra industriei existente, este necesară o trecere treptată la noul sistem (de până la 10 ani). În același timp, odată cu elaborarea unui sistem de autorizații integrate pentru reglementarea obiectelor industriale mari, va trebui introdus un regim corespunzător de autorizare pentru reglementarea instalațiilor ce nu sunt acoperite de autorizațiile integrate, inclusiv reguli generale obligatorii, specifice fiecărui sector industrial, de rând cu o simplă înregistrare pentru instalațiile cu un impact ecologic nesemnificativ. Totodată, sistemul standardelor de calitate a mediului va trebui de asemenea reformat pentru a reflecta obiective de mediu realiste și acceptabile din punctul de vedere al costurilor (4).

Susținerea și promovarea respectării legislației de mediu. IES nu dispune de un program special de susținere a respectării legislației, destinat sectorului industrial. Se consideră că obținerea informației privind noile cerințe de reglementare în domeniul mediului este o obligație a întreprinderilor industriale înseși. Una din sursele de informare de acest gen sunt publicațiile editate de IES (de exemplu, culegeri de legi și acte normative din domeniul mediului, instrucțiuni privind evaluarea de mediu și ghiduri pentru inspectorii ecologici). Anterior conducerea IES a examinat posibilitatea organizării unor seminare de informare periodice pentru sectorul industrial, dar nu a avut resurse suficiente pentru a realiza acest lucru. IES consideră că activitatea sa principală în domeniul promovării respectării legislației de mediu o constituie consultațiile cu plată acordate operatorilor instalațiilor industriale, în special în timpul vizitelor pe teren (în 2020 au fost înregistrate peste 6 000 de astfel de acțiuni de asistență). IES are o secție de informații care joacă rolul de legătură între Inspectorat și publicul general. Secția soluționează până la 90% din reclamațiile adresate. IES mai utilizează pentru difuzarea informațiilor cu privire la activitatea sa și pentru promovarea respectării prevederilor ecologice (de exemplu, prin nominalizarea întreprinderilor care comit încălcări repetate), mass media națională și locale (ziare, TV și radio), precum și buletinele informative editate de ONG. IES de asemenea publică și difuzează un raport de activitate anual. IES cooperează cu ONG-urile de mediu.

CONCLUZII

Activitățile comune includ nu numai organizarea acțiunilor de sădire a copacilor, de curățare a spațiilor verzi și a malurilor râurilor de gunoaie, dar și consultații publice oficiale și neoficiale cu privire la noile proiecte de dezvoltare care stârnesc îngrijorarea publicului (de exemplu, stațiile de alimentare cu benzină, incineratoarele de deșeuri periculoase). În comun cu alte subdiviziuni ale MADRM și cu Centrul Regional de Mediu, IES a elaborat și a publicat un Ghid ecologic pentru autoritățile locale care descrie cele mai bune practici de management ecologic la nivelul comunităților. Serviciile raionale ale AET se implică în educația ecologică (de exemplu, la Orhei serviciul ecologic planifică să creeze un centru de educație ecologică), mai ales după ce autoritățile locale și-au pierdut funcțiile lor în domeniul protecției mediului. Eforturile de promovare a respectării prevederilor legale trebuie amplificate prin:

- organizarea seminarelor și programelor de instruire pentru managerii întreprinderilor, pentru a discuta cerințele în domeniul mediului, problemele care apar în legătură cu acestea și măsurile necesare pentru a le respecta;

- promovarea introducerii sistemelor de management ecologic în industrie și c) continuarea lucrului cu ONG-urile pentru a crea un sprijin public activităților de asigurare a respectării legislației ecologice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. DRYZEK, J.S. Paradigms and Discourses. In: The Oxford Handbook of International Environmental Law, Oxford University Press, 2018, nr. ½, pp. 122-145.
2. Legea Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător nt. 1515, din 16.06.1993. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10, art. 283.
3. LUPAN, E. Cu privire la noțiunea juridică a prejudiciului ecologic. În: Dreptul, 2003, nr. 3, pp. 79-85.
4. Politica de mediu a Republicii Moldova se orientează spre standardele Uniunii Europene. On-line. [accesat: 08.04.2021]. Disponibil: <http://www.justice.gov.md/libview.php?idc=7&id=419>.
5. Protecția mediului înconjurător în Republica Moldova. On-line. [accesat: 08.01.2021]. Disponibil: <http://www.mediu.gov.md/ro/content/ce-po%C8%9Bi-face-tu-pentru-proteja-mediul>.
6. STEWART, R. Instrument Choice. In: The Oxford Handbook of International Environmental Law, Oxford University Press, 2007. Nr. 4, pp. 22-34.
7. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. On-line. [accesat: 05.02.2021]. Disponibil: https://unece.org/fileadmin/DAM//env/epr/epr_studies/moldova%20II%20m.pdf
8. VELIȘCU, R. The role of economic paradigms within the environmental decision-making: market-based policy tools. În: Revista Națională de Drept, 2020, nr. 2, pp. 22-31.